

Hovorna.

Spory o otcovství jako spory statusové v judikatuře říšského soudu.

Podle dřívější judikatury říšského soudu v Lipsku nebyla pro nedostatek právního zájmu přípustnou žaloba na určení, že určitá osoba jest nebo není otcem nemanželského dítěte. V novější době se však stále více uplatňuje zásada, že určení nemanželského otcovství není toliko předurčující otázkou pro placení výživného, jak posuzovala spory o nemanželské otcovství a určení výživného dřívější judikatura říšského soudu, nýbrž že stanovení otcovského předka je pro každé dítě dalekosáhlého významu. Podstatnou a rozhodující měrou působila na obrat v judikatuře říšského soudu rasová teorie a význam krevního původu ve smyslu nauky nacionálního socialismu německého.

První rozhodnutí v tomto směru, kterým bylo uznáno na přípustnost žaloby na zjištění otcovství, bylo rozhodnutí nalézacího senátu říšského soudu ze 14. října 1937, IV 92/37 (Zeitschrift der Akademie für Deutsches Recht 1938, str. 724). V tomto rozhodnutí říšský soud vyložil, že se původ (Abstammung) musí pokládati za právní poměr ve smyslu § 256 ZPO (tento předpis stanoví přípustnost určovacích žalob zcela obdobně jako § 226 našeho c. ř. s.), takže podle tohoto ustanovení jest přípustnou žaloba na určení existence nebo neexistence krevního původu jedné osoby od druhé, je-li tu právní zájem na bezodkladném zjištění tohoto původu.

Další krok ve vývoji judikatury v naznačeném směru učinilo rozhodnutí říšského soudu z 15. června 1939, IV 256/38 (Zeitschrift der Akademie für Deutsches Recht 1939, str. 534 a d.). Zaujalo totiž stanovisko také k další otázce, zda pro tuto určovací žalobu platí obecné předpisy procesní či předpisy o zvláštním řízení (§§ 640—643 ZPO). Dříve citované rozhodnutí ze 14. října 1937 totiž vyloučilo použití zvláštního řízení, ježto nenalezlo pro to vhodného zákonného podkladu. Toto stanovisko ovšem způsobilo, že na základě určovací žaloby může býti rozhodnuto jen s platností pro strany rozepře, protože pro řízení neplatí zásada vyšetřovací, nýbrž projednávací, spor může býti rozhodnut rozsudkem pro uznání nebo pro zmeškání, a konečně může také vůbec přípustnost určovací žaloby odpadnouti, není-li mezi stranami sporu. Z toho plyne, že určovací žaloba, odkázaná na obyčejné řízení, je značně ohrožena ve svém praktickém výsledku. Říšský soud se proto rozhodl změnit dosavadní judikaturu také v otázce, jaké předpisy o řízení se tu mají použítí, a uznal, že na spor, ve kterém jde o určení existence či neexistence rodičovského poměru (Abstammungsverhältniss), má býti použito předpisů o zvláštním řízení (§§ 640 a d. ZPO). V odůvodnění poukázal především na dalekosáhlé důsledky a význam krevního původu, jak byly vytvořeny nacionálněsocialistickým světovým názorem. Ty ovšem spadají venkoncem do oboru práva veřejného a jdou dále přes vztahy osob, zúčastněných bezprostředně na právní rozepři. Zejména okolnost, že rozsudek, vydaný na základě určovací žaloby v obyčejném řízení, zůstává omezen ve své působnosti toliko na strany rozepře, činí takovou žalobu zcela nezpůsobitou

k tomu, aby uspokojila ty požadavky, které vedly k tomu, že byla uznána za přípustnou. Říšský soud se proto rozhodl raziti cestu takovým rozhodnutím, jaká vyžadují rasově a národnostně politické požadavky lidu. Byl si vědom, že doslov zákona odporuje tomuto rozhodnutí, neboť § 644 ZPO vylučuje použití předpisů §§ 640—643 ZPO na spory o existenci a neexistenci nemanželského otcovství. Tento předpis však měl své odůvodnění jen v tom, že německé občanské právo neuznávalo žádný příbuzenský poměr mezi nemanželsky zrozeným dítětem a jeho zploditelem (s výjimkou překážky manželství v § 1310 odst. 2 obč. zák. něm.) a pohlíželo na jejich vzájemný vztah toliko jako na poměr ryze majetkový. Proto se vztahuje § 644 ZPO toliko na zjištění tohoto ryze majetkoprávního vztahu mezi nemanželským dítětem a mužem, kterého je považovati za jeho zploditele, nemá však naproti tomu vůbec žádného významu pro zjištění krevního společenství, o které nyní jde.

Při řešení procesní otázky, jakých předpisů o řízení jest použití na spory o-zjištění krevního původu, vyvstal judikatuře nový úkol vyplniti mezeru v zákoně a nalézt, jakou procesní normu by byl zákon pro řízení určil, kdyby v době jeho vydání byla zamýšlena také úprava takových určovacích žalob.

Než pronikly nacionálněsocialistické zásady do právního řádu, neměl krevní původ pro právo žádného rozhodujícího významu. Pokud šlo o děti manželské, měl jejich rodinný poměr na rozdíl od dětí nemanželských dalekosáhlejší význam i mimo právo majetkové. Nicméně ani zde nebyl rozhodujícím krevní původ. Dřívější úprava předpisů o popírání manželského původu dítěte přenechávala také z největší části rozhodnutí na vůli muže, kterého bylo považovati za otce. Jestliže přes to platily §§ 640, 641 ZPO pro řízení v těchto rodinných sporech, a jako zvláštní předpisy zaručovaly ve zvýšené míře hledání pravdy, odnímaly stranám vliv na řízení a zaručovaly pravdivé rozhodnutí, nebyla toho příčinou ještě neznámá důležitost krevního původu. Vysvětlení toho spočívá spíše v té okolnosti, že stav rodiny a příslušnosti k ní se nedotýká jen zájmů příslušníků rodiny, nýbrž i celku, takže se jedná o spory, které svým výsledkem přesahují okruh zájmů procesních stran. Nedá se proto z procesních předpisů zjistiti, zda měly býti ze zvláštního řízení podle §§ 640 a d. ZPO vyňaty určovací žaloby, které sledují určení původu, nýbrž chybí tu v jejich příčině jakákoliv úprava, která nebyla ani zamýšlena, ježto takové žaloby byly tehdy neznámé a podle tehdejšího právního řádu ani nemohl existovati právní zájem na takovém určení. Ježto pak krevní původ získal pro právo tak dalekosáhlý význam a proto také musela býti připuštěna příslušná určovací žaloba, ukazuje se, že německý civilní řád soudní neobsahuje žádných předpisů, které by bylo možné bezprostředně na projednávání těchto žalob. Předpisy obyčejného řízení jsou nedostačující, ježto odnímají této určovací žalobě její právní význam, a může jí býti vyhověno jedině nově vytyčenými požadavky. Musí proto býti mezeru v zákoně vyplněna. To se může státi jen vhodným přírůbáním předpisů §§ 640 a d. ZPO.

Podle nového pojetí práva a s ohledem na různé zákonné předpisy současné doby má krevní původ jednotlivce význam nejen pro něho, ale i pro národní celek. Z toho důvodu ho nelze jinak ceniti než poměr rodičů k dítětem, jak je upraven občanským zákoníkem. To není třeba dnes zvláště odůvodňovati. Je to dokázáno již tou skutečností, že nové právo za určitých okolností umožňuje státnímu zástupci napadati manželský původ dítěte, nevkládá tedy rozhodnutí o rodinné příslušnosti dítěte do rukou

muže, který je pokládán za otce, jak to činilo dřívější právo, nýbrž prosazuje se strany státu právní zjištění skutečného původu. Dalekosáhlý význam krevního původu dává pak bez dalšího odpověď na otázku, jak by byl civilní soudní řád upravil řízení o zjištění tohoto původu, kdyby při tvorbě zákona považoval takovou úpravu za nutnou. Právní rozepře, která jedná o určení existence nebo neexistence krevního původu, nemůže býti považována za méně důležitou nežli právní rozepře, která jedná o existenci nebo neexistenci poměru rodičů k dětem. Proto se prohlašuje, že na takové spory o původ nutno použítí předpisy o zvláštním řízení podle §§ 640 a d. ZPO. Z toho pak také čerpá říšský soud oprávnění a také nutnost, aby odkázal žaloby na určení existence nebo neexistence krevního původu do tak zvaného statusového řízení. S žalobou na určení nemůže však býti spojena žaloba jiného druhu, zejména žaloba o placení výživného.

Toto rozhodnutí říšského soudu, kterým byla autoritativně rozřešena dosud v literatuře sporná otázka, uvádí do souladu právní řád říšsko-německý a právní řád Čech a Moravy v otázce, jak posuzovati spory o nemanželské otcovství. Tato otázka je zejména důležitá pro výklad § 1, odst. č. 1 nařízení o výkonu soudnictví v občanských věcech právních v Protektorátu Čechy a Morava ze dne 14. dubna 1939, pokud tento předpis určuje výlučnou příslušnost německého soudnictví ve sporech statusových, jestliže strana není státním příslušníkem Protektorátu. Dříve byly spory o nemanželské otcovství sice podle práva Čech a Moravy spory statusovými, podléhaly však německému soudnictví jen tenkrát, šlo-li o německého příslušníka a tento uplatnil příslušnost německého soudnictví. Podle nynějšího stavu jde o věc výlučné příslušnosti, ve které strany nejsou oprávněny k opatřením o předmětu sporu.

Rozhodnutí říšského soudu také vyřešilo správně otázku oficiality řízení ve sporech o nemanželské otcovství. Říšskému soudu toto rozhodnutí umožnila nynější ústava, která mu poskytuje možnost měniti zákon, pokud odporuje duchu nacionálněsocialistického zřízení státu. Ve sporech paternitních je i u nás v praxi velmi často pocífováno jako velká nevýhoda, že řízení — ač jde o otázku statusovou a svým významem daleko přesahující zájem procesních stran — není ovládáno zásadou oficiality, ačkoli by takto nejlépe byla zaručena právní ochrana nezletilce, o jehož právní a statusové postavení ve sporu běží v první řadě a který je jinak postaven pod zvláštní ochranu zákona.

K. Gerlich.